

A kint- és bentvalók

Beszélgetés Csiki Lászlóval

Bár korábban nem találkoztunk, és vajmi keveset tudhattunk egymásról, öt-hat órányi beszélgetésünk alatt végig azt éreztem, mintha egy ismeretlenül is ismerős emberrel ülnék szemben. Egy barátságos, figyelmes, közvetlen és jó humorú emberrel. Meglehet persze, hogy a természetes kíváncsiságot, az egymásra figyelő szeretetteljes megértést és a nyitottságot a magánemberi tapasztalatok (sorsélmények) bizonyos hasonlósága is erősíthette köztünk. Utazás közben örömmel vettem kézbe az újabb verseit tartalmazó, kedves dedikációval ellátott kötetét. A Szótolvaj – akárcsak a szerző – azonnal utat talált hozzám.

– *Életének fontos állomásai Sepsiszentgyörgy, Bukarest, Kolozsvár és Budapest. A hely szelleme, lelkülete és kisugárzása szempontjából igencsak különböző városok emberi és művészi hozadéka bizonyára a reménybeli olvasót is érdekelheti. Milyen szerepet játszottak/játszanak életében és alkotásaiban a felsorolt helyszínek?*

– Sepsiszentgyörgyön születtem (idő előtt, mert édesanyám megrémült a közelgő, fegyvert fordított román csapatoktól), oda tértünk vissza, amikor őt – aki apámat várta haza a hadifogságból – mint klerikális reakcióst, azaz kántortanítót, kirúgták az állásából; ott töltöttem tehát gyerekkorom egy részét, majd az egyetem után oda szegődtem újságírónak a megyei laphoz. De Sepsiszentgyörgy, a régi sanyarú kedélyével számomra maga a kisváros. (A falu viszont Csíkszentdomokos, ahol iskoláimat kezdtem, és ahol ötven éve nem jártam, csak hagytam, hogy mitizálódjon bennem.) Bukarest, az említett faluval párban, a *Titkos fegyverek* című regényemben tűnik fel: egy kisgyerek szemével nézve. Valóban ott jártam negyedik osztályba néhány hónapig, egy mukkot sem értve románul, úgyhogy csupán számtanból kaptam osztályzatot. Később, a hetvenes években öt és fél évig éltem ott a Kriterion Könyvkiadó szerkesztőjeként, de az már egy másik Bukarest volt! Kedveltem – de mintha egy kissé külföldön lettem volna. Kolozsváron viszont egyetemi hallgató voltam, fiatal házaspár és apa, többéves szünet után pedig kiadói,

Az októberben elhunyt Csiki László (1944–2008) író, költő, műfordítóval készült és a *Magyar Napló* 2005. júniusi számában megjelent interjú szerkesztett, rövidített változata.

majd lapszerkesztő, végül két éven át szilenciumra ítelt „szabadfoglalkozású”. Ez a város a nosztalgiam terepe, talán egyenesen terepasztala. Budapesten több mint húsz éve lakom. Honosodtam, ami azt is jelenti mára, hogy valahányszor nincs munkakedvem, unom ezt a zajossá lett várost. Mostanában nem sokat járkálok benne. Egy kis Nógrád megyei faluban több embert ismerek, mint itt.

– *Amikor jó húsz évvel ezelőtt kényszerűségből elhagyta szülőföldjét, Erdélyt, milyen érzések és gondolatok kavargtak Önben? A sejtésem szerint nagy traumát és éles cezúrát jelentő áttelepülés előnyei és hátrányai, veszteségei és nyereségei hogyan viszonyulnak egymáshoz? Romániában és/vagy Magyarországon volt-e része abban a fájdalmas tapasztalatban, hogy a „kettős ürbe dobott földönfutók sorsa a szabadesés”?*

– Az idézett szentenciát csak olyan írhatta, aki sose próbálta, mit jelent a valóságban, ezért aztán azt is leírta: „akik elmentek közülünk, nem is voltak közülünk valók”. Becsületére legyen mondva, utóbb ezt az ítéletét visszavonta. Ami a nagy traumát illeti: *azelőtt* ért, mégpedig folyamatosan, mielőtt – harmincötödik születésnapomon – meghoztam a döntést: áttelepülünk, mentem a gyerekeimet, akik nem felelősek azért, amit nekem kell elviselnem a „szigorú vállalatnak” becézett politikai rendőrségtől, mely egyszer még hétéves lányomat is külön szobába zárta... Fogalmam nincs, mivel érdemeltem ki a figyelmüket, hiszen nem voltam lázadó, nem írtam kiáltványokat, csak verseket, csak a munkám végeztem szerkesztőként. De négy évet vett el az életemből ez az egy kapura játszott mérkőzés, ráadásul nem láttam a végét. Négy év az áttelepülés intézésével telt el. Ama „legszebb férfikorban”. Jobb lett volna, ha a nyolc év alatt könyveket írok, még ha rosszakat is. Engem akkor már több taszított onnan, mint amennyi ide vonzott. Magyarországot illetően viszont nem voltak illúzióim – így aztán nem is csalódhattam túl nagyot. 1984-ben még kedvelték itt az erdélyieket, már-már divatban voltak, valami honfibuval párban. Az áttelepültekre mégis mint hitehagyottakra néztek kissé. Én meg úgy éreztem, és ezért mindegyre ezt is írtam, bizonygattam: az erdélyiek „lényege” nem az, hogy kisebbségiek, hiszen az csak a helyzetük vagy az állapotuk, hanem hogy emberek. Utólag is remélem, hogy nem ragadott el sem a nosztalgia, sem az erdélyieket kötelezően övező mítosz. Nem feleltem meg tehát az itteni kívánalmaknak, „elvárásoknak”: sem hős nem voltam, sem áldozat. Nem tartottam a szenvedést értékmérőnek, mint oly sokan, legfeljebb értékteremtőnek véltem, alkalmilag: a jobb művekben. Az is igaz viszont, hogy míg „odaát” mindegyre azt hangoztattam: nem romániai magyar, hanem egyszerűen magyar író vagyok, „ideát” jó ideig erdélyinek vallottam magam. Csakazértis. Most újra egyszerűen magyar író vagyok. Itt alig ismertem valakit, még a számos rokonomat is alig, miközben több él belőlük Magyarországon, mint Romániában. Annyi csak, hogy itt nem volt sem iskolatársam, sem katonapajtásom. De jól megvoltam

a Magvetőnél, majd a frissen indult *Magyar Naplónál*, később – kilenc éven át – szabadfoglalkozásúként, és most sem panaszkodom a környezetemre. Legfeljebb magamra. '90 után Mészöly Miklós már-már irigyen mondta: az írónak jót tesz a kétlakiság. Nekem ezt csak részben sikerült valóra váltanom. Nem szaladgálok haza, sem siránkozni, sem dicsekedni. „Tapasztalatot szerezni” sem, terepmunkára. A reflexeim viszont Erdélyben alakultak ki, vagyis onnan való a szókincsem. Öntudatlanul is ottani élmények állnak asszociációs bázisom alapjánál. Nem kell felidézniem: megvannak maguktól. Szeretném hinni, hogy jótékony belső feszültség keletkezik így az írásaimban.

– *A jó ideje pontatlanul jelölt szomszédos országbeli magyar irodalmak inkább alkotnak határok fölötti, mintsem határokon túli irodalmat. Az országhatárokkal dacoló szellemi haza, a „haza a magasban” napjainkra jelentősen megváltozott körülmények között vajon lehet-e ezután is sokak vigasza, menedéke, a teljesség ígérete és a tisztaság forrása?*

– Hajdanán a romániai magyar irodalomnak nevezett alakzaton belül kétféle erőfeszítés jelentkezett párhuzamosan, időről időre csatározásokká élesedve: egy annak bizonyítására, hogy az „egyetemes magyar irodalom” részei vagyunk (miközben persze „híd”), egy a „sajátosság méltóságának” érvényesítéséért. Nem árt az, ha két- vagy sokféle szándék és irány van jelen. Csakhogy „kifelé” – és ez legalább annyira a román többséget jelenti, mint a szintén többségi anyanyelvet – a romániai magyar irodalomnak egységesnek kellett mutatkoznia. A kint bent volt. Az anyanyelvet meg kint. A szándékokat, az egység nevében pedig néhányan kötelező feladatként jelölték meg. (Lásd: népszolgálat, önösszeszedés stb.) Ha így nézem: amennyire hősies, annyira abszurd volt az egész. Magyarán: kisebbségi. Tartok tőle, hogy sokáig nem is akart több lenni ennél. Csak az adott kereteket, lehetőségeket igyekezett ki-, illetve betölteni. Ez sem kis dolog, főként hogy a változásra nem sok remény mutatkozott. Tegyem hozzá, a kisebbségi sorban lévő irodalomnak valóban volt-van önmagán túlterjedő feladata, tartalma legalábbis: más híján az egyetlen társadalmi, leginkább azonban anyanyelvi fórum volt. Én magam is elfogadtam ezt, éppen csak a szűk körön belül igyekeztem „más” lenni. De nem igazán tudtam, miféle lehetnék...

Beszélnem kell, nem is először, a „sajátosság méltóságáról”. Gyönyörű eszme, még akkor is – vagy éppen azért –, mert kényszerek között, a túlélés – hacsak nem a méltó halál – érdekében született válasz a fenyegetettségre, és néhány kiváló életmű igazolta. Számomra azonban valaminek, legfőképpen a kisebbségi létformának az elfogadását, eltűrését jelentette, és nem csupán annyit, hogy legyünk büszkék magunkra. Gyakorlati szempontból sem tartottam hasznosnak. Úgy véltem, megalázó, hogy energiát, erőt, amit az alkotásra, egyáltalán a normális emberi életre kellene fordítanunk, sajátosságunk és méltóságunk – valójában ta-

lán a másokkal való egyenrangúságunk – bizonygatására pazarolnunk. Ott, akkor ezt ki nem mondtam volna, nehogy megszegjem a hallgatólagos egyezséget! Nem ezzel szembe, hanem melléje állítottam viszont a „sajátosság természetességét”. Mondhatnám, az alapvető, velem született emberi jogomat, hogy olyan legyek, amilyen akarok, és ehhez ne kellene érveket, indokokat találnom, még ha remekművekben tenném is. Ahogy pedig ma végignézek a fiatal erdélyi írókon, sem a sajátosságért, sem a méltóságért vívott küzdelmet nem vélem felfedezni. Viszont természetesebbek. Lehet, hogy szabadabbak. Veszteség érte őket talán a feladatuk megszűntével, de a magyarságon belüli „globalizáció” vesztesége ez, és csak annyit bizonyít: a legszebb eszmények fölött is eljár az idő, és a romok között tiszta helyet kell kialakítani. A „haza a magasban” pedig nem egyszerű gyűjtőfogalom, mint amilyennek tűnik, menedéknek is túlságosan költői ahhoz, hogy vigaszról egyébként használható volna. Aki pedig vigaszra szorul... A hazánk pedig: a nyelvünk. (Igaz, ez is túlságosan költői elképzelés.) A mai összmagyar állapotok szerint hazája kinek-kinek csupán egyénileg van, éppen ott, ahol. Egyiknek a szülőhelyén, másiknak ott, ahol migrációja közben megállapodik. Hordozható hazák birtokosai vagyunk világszerte. De még otthonainkban is.

– *Ágoston Vilmossal folytatott 1997-es beszélgetése alkalmával addigi munkásságát reprezentáló válogatásában az alábbi könyveit jelölte meg: Szombat. A bűvár hazamegy. Verskönyv haladóknak (1977), Kísértethajók. Válogatott és új versek (1986), Titkos fegyverek. Regény (1988), Lépések, kopogások. Versek (1996), A pusztulás gyönyöre. Elbeszélések (1997). Tudomásom szerint ez a lista az irodalomtörténeti kánonban is szerepel. Valamelyest a kritikára is figyelő szerzőként a visszajelzésekkel összhangban vagy éppen velük vitatkozva – hogyan vonná meg az utóbbi nyolc év mérlegét?*

– Dolgoztam. (Négy könyvem is megjelent.)

– *Az ön munkássága igen sokrétű, hiszen jó ideje nemcsak költőként és műfordítóként, hanem próza- és drámaíróként is jelen van a kortárs irodalomban. Jelenlétének egyre nagyobb és mind nyilvánvalóbb súlyával miként vélekedik a magyar irodalom folyamatairól, illetve az irodalmi élet különféle jelenségeiről, ilyen-olyan visszasságairól, időnkénti zavarairól?*

– Nem élek „irodalmi életet”. Ha jól tudom, Hemingway mondta a new-york-i írókról: olyanok, mint a giliszták a befőttesüvegben, egymásból és az üveg falából akarnak táplálékot szívni... Annyit azért tudok, hogy nagyjából két nagy tábor létezik. Nem kívánom elfogadni sem ezt a felosztást, sem a másfajta kényszert, még akkor sem, ha szokás szerint az ember így két szék között csak a pad alól beszélhet. Tartok tőle, hogy magyar irodalmi élet nincs is (mint pl. a múlt század elején), csak a zavarai léteznek, a hol jobbra, hol balra osztott díjakkal, ösztöndíjakkal. Szerencsére alkotó írók léteznek! Szerencsére a fiatalabbja túljutott

már irodalmunk posztmodernnek nevezett legprovinciálisabb jelenségén, amikor egy írásmódot vagy az eszköztárat filozófiává próbálták felfűjni, a részből egészet fabrikálni. Soha jobban nem szolgált ki az irodalom a kádári rendszert, mint az elmúlt után: híven megfelelvén az elvárásnak, miszerint foglalkozzon csak önmagával, az ország, sőt az emberek ügyes-bajos dolgait hagyja másra. Mára beérett a vetés, és nincsen aratása. De hagyjuk ezt, és reménykedjünk.

– *Alkotóereje teljében lévő emberként nyilván újabb műveket szeretne írni. (Miközben persze az sem mellékes, hogy mit csinál Csiki László, alkalomadtán például mit olvas, amikor éppen nem ír.) Mi foglalkoztatja mostanában, milyen műveken dolgozik, és – amennyire ez publikus – milyen tervei, dédelgetett álmai vannak a jövőre?*

– Beszélhetek róla, mert már elkészültem vele. Velük. Én nagyjából három évenként készülök el – három könyvvel egyszerre. (Aztán szerezzem rá egyszerre támogatást valamelyik kiadó, ha tud!) Megjelenik kötetben az éveken át közölt rövidpróza-sorozatomban, *A jóslat*. Baráti ösztönzésre összeszedtem a verseimet. Leadtam egy esszégyűjteményt. Néhány „technikai” kérdés megoldása után kész a hosszasan, nagy szünetekkel írt regényem, az *Ajakír*. Minthogy elsősorban prózaírónak tartom magamat. Közben írtam egy filmforgatókönyvet is, hogy el ne felejtsem. Folyamatosan közlök cikkeket: főként könyvekről. Vagyis mindenek előtt kötelességszerűen olvasok. Megszokásból is. Ha kimegyek a fogadott falumba: újraolvasok, és élvezem, hogyan változtak el időközben a régi könyvek. Vagy én. Szeretek az egyetlen nyilvános fórumon, a falusi kocsmában emberekkel beszélgetni. Addig volt igazán jó – mintegy három éven át –, amíg nem tudták rólam, hogy író vagyok... Rendes embernek tartottak, és nem csak pestinek, mert sokat láttak dolgozni a ház körül. Néha a két unokámmal hancúrozom. (Legutóbbi verseskötetem mottója a nagyobbiktól származik, négy és fél éves korából: „Műanyag vagyok, gyertya ég a szívemen”.) Közben meg figyelek.

Ködöböcz Gábor

Szakolczay Lajos

A hallgatás csöndje

Búcsú Csiki Lászlótól

Szombat. A bűvár hazamegy – mondotta volt harminc évvel ezelőtt Csiki László egyik verseskötetének a címével. Meghökkeneni akart bennünket, mintha a világmindenség – amelynek a bűvár alfája és omegája – szabadságra mehetne. Nyújtózkodni. S a bűvár, fájdalom, évtizedek múlva tényleg hazament. A ruháját nem tette le, hátha azon az *ismeretlen* vidéken is lehet – minden zsarnokság ellen küzdve – hadakozni. Hátha szükség lesz még a tiszta szóra. A hallgatás csöndjére, amelyben minden tisztátalan embert, helyzetet vállaló zajok zakatolnak.

Mert Csiki Laci barátunk mindig, mindenütt – versben, elbeszélésben, regényben, színműben – ugyanazt sugallta, mondta. Szakáll mögé húzódo csöndje – a kételkedve gondolkodóé – nem holmi menekülés volt valami elől, az égető dolgokon – haza, nagyvilág, elárultatás, hűség – való átlépés, hanem *aktív állapot*. A lázadás csöndje. Amikor a gondolatok hadba foghatóak. Amikor nincs kis és nagy ügy, csak a közösség szemét nyitogató ügyek vannak. A szülőföld, a haza – az Erdélyen mindig túlmutató terrénum – megvédése. A nyelvtől megfosztott, magyarságában meggyalázott ember melletti kiállás. A zsarnokság *jégpatakjában* megdidergő egyén fölemelése.

Hová is? Az *ember* szintjére. Arra a létezés méltóságát – örömét és küzdelmét – a maga egyszerűségében is fejedelmien kifejező szintre, amely elveti – megsemmisíti – az országirányító Vezérek, Haza-bölcsek, Pojácák *vörös rúzzsal* színezett mesterkedéseit. Író barátunk eme régmúltat – és a jelent is? – leigázó, a pénzparipát saját szekerebe fogó siserehadnak mondott nemet. A föld nem eladó! És az ember sem eladó! Bedarálható és különféle *szanatóriumokba* vihető – Recsk, Hortobágy, Duna-delta és a megannyi gulag mind-mind jelképe a golgotai útnak –, de sosem vehető el tőle szabadsághite. És az álmodáshoz való joga: lesz még zsarnok nélküli társadalom.

A bűvár hazament, talán egy kissé megfáradt is, de én már örökké azt a keserűen mosolygó arcot fogom látni, amely a riportutakról megtérőé volt, azt a szemet, amely a sepsiszentgyörgyi Sugás vendéglő kerthelyiségében a romániai *Forrás* második nemzedék disputáját követte, azt a riadt tekintetet, amely a kolozsvári *kereső séták* alkalmával aggódott Szilágyi Domokos – később kiderült, halálos – hollétért. Találkoztunk Bukarestben és Erdély sok városában, s végül áttelepülése után Budapesten is. Hol derűsebb volt, hol borúsabb – aki nem élte meg, még csak elképzelni sem tudja a szülőföldjüket elhagyók kálváriáját –, ám csöndes

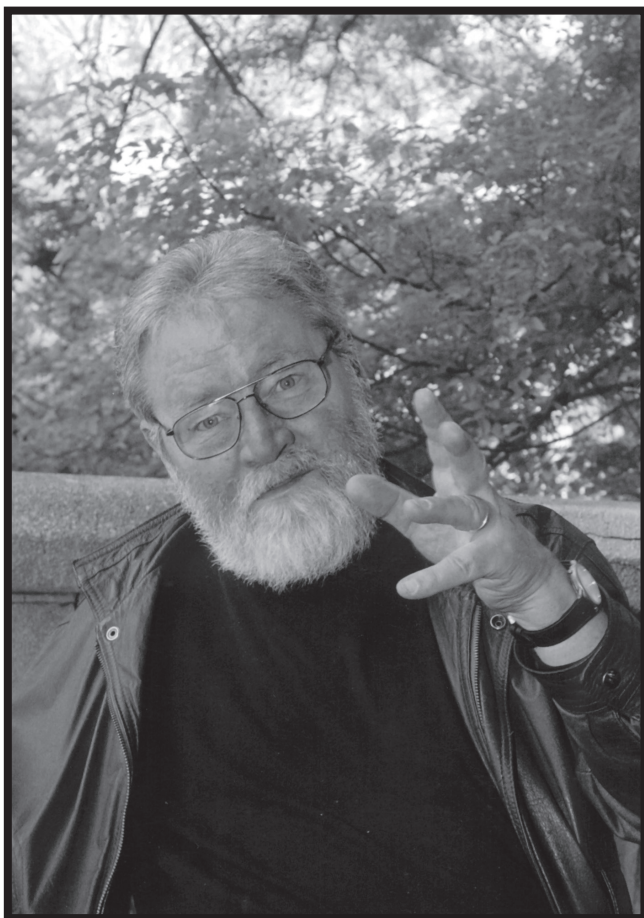

keserűségében is bizakodó. Viszont a felhőtlen öröm oly felszabadultsággal már sosem jelent meg az arcán, mint 1979-ben színműve, a Harag György-rendezte *Öreg ház* kolozsvári bemutatóján.

Nemcsak az irodalom – az életművét végre helyre kellene tenni –, de a színház is sokkal tartozik Csiki Lászlónak. Groteszk, fanyar világa mögött *költői módon* ott bozsog a valóság. A valóság, amelynek szerelmese volt. Ezt az éber készenléletet kell megőriznünk.

Búcsúzom tőled, Csiki László, a Magyar Írószövetség és a Magyar Alkotóművészek Országos Szövetsége nevében. Legyen néked könnyű az áldott föld, illetve az áldott lég, ha már nem volt könnyű – mert nehéz volt – az áldatlan élet. Isten veled!

Bp., 2008. okt. 21.

fotó: Kalmár Béla

Merényi-Metzger Gábor

Lenkey tábornok halála és temetési

140 évvel ezelőtt, 1868. szeptember 7-én állítottak méltó síremléket – amely ma Egerben található – Lenkey János tábornok földi maradványai fölé, az aradi temetőben. Ezen évforduló alkalmából, most a mártírhaltalt halt hős haláláról és az azt követő temetéséről, temetéseiről szeretnénk röviden szólni.

Lenkey tábornok halála

Lenkey János tábornok halálának pontos időpontja elég bizonytalan. Bátyja, Lenkey Károly honvéd ezredes egy 1861. szeptember 6-án Várady Gábor országgyűlési képviselőhöz írt levelében azt állítja, hogy *„Kínos életétől az irgalmas Isten 8-ik febr. 1850-ben virradóra megszabadította.”*¹ Egy másik visszaemlékezésben pedig 1850. február 7-ét jelöli meg az elhalálozás napjának. Az 1867 és 1869 között papírra vetett emlékirataiban ugyanis így emlékezik vissza öccse halálára: *„míg a jóltevő halál meg nem érkezett, s a 14-ik vértanút, Lenkey János tábornokot 1850. évi február 7-én végtelen kínjaitól örökre megszabadítá.”*² (Megemlítendő, hogy Lenkey János egri sírkövén február 7-e, a Széchenyi – korábban Szent Miklós, majd Rácz – utcai szülőházának a falán pedig február 8-a van feltüntetve.)

Van azonban a fentebbi visszaemlékezéseknél „hivatalosabb” – eddig még nem ismert és így publikálatlan – forrás, nevezetesen Lenkey János arad-vári halotti anyakönyvi bejegyzése. Az eredetileg német nyelvű dokumentum fordítása a következő:

Hadtest:	Hadifogoly
A halálozás ideje:	1850. február 8.
A halálozás helye:	Arad vára, Magyarország
Rendfokozata:	Magyar felkelő tábornok
Neve:	Lenkey János
Születési helye:	Eger, Magyarország
Vallása:	Katolikus
Életkora:	39.
Neme:	Férfi

¹ Kovássy Zoltán: Lenkey tábornok emléke. In: Hevesi Szemle, 1978. 1. sz. 38. old.

² Lenkey Károly emlékirata 1848/1849-ről. Eger, 1999. 55. old.

Családi állapota:	Nős
A halál oka:	Őrütség következtébeni elerőtlenedés
A temetés ideje:	1850. február 10.
A temetés helye:	Katonai temető
A temetést végző pap:	Markhot Eduárd helyőrségi lelkész. ³

A fenti anyakönyvi bejegyzésben azonban több téves adat is szerepel. Először is Lenkey János nem 39, hanem 42 és fél éves volt, hiszen 1807. szeptember 7-én látta meg a napvilágot. Másodszor pedig soha nem nősült meg – igaz a források említést tesznek egy lengyel grófkisasszonyról, aki állítólag a menyasszonya volt –, így a családi állapota egyértelműen nőtlen volt. Végezetül pedig magának a tábornok halálának a dátumát is megkérdőjelezném.

Jómagam ugyanis egy harmadik időpontot tartok valószínűnek. Azt, amelyet Karl Ernst cs. kir. törzshadbíró említ meg Julius von Haynau bárónak küldött hivatalos jelentésében. Az Aradon, 1850. február 14-én kelt fogalmazvány így hangzik:

„E hó 9-én az itteni várban őrzött, megtébolyodott, és az orvosok által már régen reménytelen esetnek ítélt Lenkey János lázadóvezér végre halál útján fogyatékba jutott.

Ezt nagyméltóságodnak legalázatosabban bejelentem.

Ernst.”⁴

Az 1850. február 9-ei dátumot megerősíteni látszik továbbá az a tény is, mely szerint a Lenkey tábornok temetésére február 10-én került sor. Az pedig nem túl valószínű, hogy egy ilyen eseményre két napot vártak volna. Mind a politikai helyzet, mind pedig közegészségügyi okok is sürgették és megkívánták, hogy minél hamarabb sor kerüljön a temetési szertartásra.

Lenkey tábornok temetése

Lenkey János temetésére elhalálzásának másnapján, 1850. február 10-én került sor. Károly bátyja engedélyt kért az aradi vár parancsnokától, hogy saját költségén temethesse el a tábornokot. A parancsnok megtagadta a kérést, és csak azt enge-

³ Kriegsarchiv. Militärmatriken. Bd. 925. Sterberegister der Garnisons-Seelsorge Arad. Tom. 1850–1851. Pag. 1.

⁴ Katona Tamás: Az aradi vértanúk. Budapest, 2003. 473. old.

délyezte, hogy kísérhesse testvére koporsóját. A rendelkezés szerint a vár szemestokocsiján kellett elszállítani a halottat és a vársáncban ásott gödörbe elhantolni. A további eseményekről a legtöbbet Lenkey Károly – már említett – emlékirataiból tudhatunk meg. Ő írja, hogy „*A fogság kapuja alatt egy szerzetes beszentelte a koporsó, azután feltették a pecér ganajhordó kocsijára. Lenkey Károly a kocsit követte. A pap elmaradt. Lenkey kíséretére 6 fegyveres katona és egy tizedes volt kirendelve. Tévedésből elfeledte a porkoláb a tizedesnek megmondani, hogy az akasztófánál meg van ásva a sírja és a katona sírások ott várják. Ennek következtében azt kérdezte a kocsis, midőn a várból kiértek: Hogy merre hajtson? Mire Lenkey azt felelte, határozottan, hogy a városi katona-temetőbe. A tizedes bele se szólt, mert más parancsa nem volt, mint őt kísérni és a várba visszavezetni... Többen a távolból kísérték a szekeret, s ekként szaporodván a derék aradi polgárok részvétele által annyian érkeztek ki az aradi sírkertben, hogy kitelt ezekből pap, kántor, harangozó, sírások, egyszóval minden, ami a temetéshez szükséges...⁵*

Így kerültek tehát Lenkey János földi maradványai az aradi Ótemetőbe. A sírhant beszentelésére azonban csak tizenegy évvel később, 1861. február 8-án került sor, mely eseményen Arad város lakossága nagy számban vett részt.⁶

Sírkövet azonban csak további hét év elteltével, 1868. szeptember 7-én – Lenkey János születésnapján – állítottak az elhunyt hamvai fölé.⁷ Ezen eseménynek fennmaradt a „menetrendje”, mely szerint: *A sírkertbe megérkezve: A síremlék előtt az egész testület négyseget képzend, melynek közepén a koszorús leányok és a vidékről meghívottak foglalandnak helyet. A síremlék beszentelése után a nagy koszorút a legidősebb leányka, s utána a többi magával hozandó koszorút a sír mellé teszi, ezután alkalmi emlékbeszéd, utána a dalárda működése, s ennek végeztével a négysező jobb szárnya a kiindulási rendben visszavonul a városház-térre.*⁸ A sírkőavatásról – többek között – a patinás Vasárnapi Újság⁹ és az Eger című lap is beszámolt. Az utóbbi arról tudósít, hogy „*A szertartáson egy rögtönzött oltár előtt Sujánszky Gusztáv plébános¹⁰ gyászmisét olvasott. Vas István, a honvédegylet elnöke, alkalmi beszédben az ünnepelt érdemeit adta elő, mely beszédre Lenkey testvére válaszolt.*”¹¹

Majdnem négy évtized múlva, 1905-ben Arad szabad királyi város törvényha-

⁵ Lenkey: i. m. 55. old.

⁶ Kovássy: i. m. 39. old.

⁷ Lenkey: i. m. 56. old.

⁸ T. Ágoston László: Lenkey tábornok útja Aradtól Egerig. In: Gömörország, 2004. 2. sz. 48. old.

⁹ Vasárnapi Újság, 1868. 39. sz. 465–466. old.

¹⁰ Helyesebben Sujánszky György Euszták plébánoshelyettes.

¹¹ Eger, 1868. 38. sz. 331–332. old.

tósági bizottsága elhatározta, hogy a következő év április 1-jén a városi régi temetőjének egy részét megszünteti, és azt felparcelláztatja, hogy annak helyén egy díszes parkot létesíthessen. Ekkor született Aradnak az a döntése is, mely szerint az ott eltemetett Lenkey János tábornok és Ormai Norbert ezredes földi maradványait a temető egy másik részbe helyezik át. Az aradi polgármester 1905. december 29-én kelt levelében meg is kéri a tábornok unokaöccsét, ifj. Lenkey Károlyt, hogy *„szíveskedjék velem levélileg közölni, miszerint városunk közönségének fent jelzett határozatába bele egyezik-e s nevezetesen nincs-e kifogása az ellen, hogy néhai bátyja¹² hullamaradványai a sírkövel együtt kiemeltessenek a jelzett helyre átvitessenek.”*¹³ A családnak nem volt ellenvetése a város döntésével kapcsolatban és így 1906 tavaszán sor került az exhumálásra és újratemetésre, melyen – többek között – jelen volt Kara Győző, az aradi főgimnázium tanára, aki azután évek hosszú során át gondozta a sírokat.¹⁴

Lenkey János tábornok azonban ezen a helyen sem nyugodhatott békében. 1934 nyarán ugyanis egy Sin János nevű aradi vasmunkás jelentkezett az akkori egri újság szerkesztőségében azzal, hogy az Ótemetőt tovább parcellázzák, és indítson Eger mozgalmat a vértanú hamvainak hazaszállítására. Az újság megtette a kezdő lépéseket, majd az ügy hivatalos diplomáciai útra terelődött. Az eredmény két év múlva született meg.¹⁵

Az egri képviselőtestület 1936. május 30-án kelt határozata a következőképpen szól: *„A képviselőtestület örömmel veszi tudomásul, hogy Lenkey János volt 48-as honvéd tábornoknak Eger város szülőttének hamvai Aradon exhumáltak és f. évi május hó 30-án d. e. 11 órakor a város közönségének óriási részvétele mellett, ideiglenesen a Kisasszony temetőben édesanyja és Lenkey Károly testvérbátyja hamvai mellé helyeztetnek el.”* Ugyancsak ekkor döntöttek – többek között – arról is, hogy *„Lenkey János, továbbá édesanyja és Károly bátyja részére az egri róm. kath. Hitközségtől, ugyancsak a Kisasszony temetőben megfelelő helyen egy dízsírhely adományozását kérelmezi, s a családot véglegesen, az adományozandó dízsírhelyen helyezi örök nyugalomra, az Aradról elküldött eredeti sírkövet, a dízsírhelyen állítja fel.”*¹⁶ (Ez utóbbi eseményre azonban soha nem került sor. Lenkey

¹² Helyesebben nagybátyja.

¹³ T. Ágoston: i. m. 48. old

¹⁴ Heves Megyei Levéltár. IV. 417. Heves vármegye levéltárában elhelyezett letétek gyűjteménye. 2352. sz.

¹⁵ Kapor Elemér: ... a lázadóvezér fogyatékbba jutott... In: Heves megyei Népújság, 1975. február 7. sz. 4. old.

¹⁶ Heves Megyei Levéltár. IV. 417. Heves vármegye levéltárában elhelyezett letétek gyűjteménye. 2352. sz.

tábornok, valamint az 1845-ben elhunyt édesanyja, Lenkey Károlyné született Keszlerffy Terézia és az 1874-ben elhunyt Károly bátyja csontjai ugyanis azóta is ebben az „ideiglenes” sírban nyugszanak. Az utóbbi két személynek pedig még a nevei sincsenek feltüntetve!)

Lenkey János földi maradványai 1936. május 29-én reggel 7 óra 38 perckor érkeztek meg az egri vasútállomásra. A román jelzésű vasúti kocsiban kis tölgyszakoporsóban a csontok, mellette a tábornok katonaládája és – egyes források szerint kettétört – aradi sírköve volt. Az *Eger-Gyöngyösi Újság* beszámolója szerint „*valóságos diadalút volt a legendás tábornok útja. Lökőházán a határőrség állt sorfalat, kivonultak az iskolák és virágokkal szórták tele a vagon, Szolnokon kibontották a kocsit, a vasutas dalárda énekelt és koszorút helyeztek a koporsóra. Egerben egyelőre egyik mellékvágányra helyezték a vagon, mert az idő rövidege miatt a város nem tudta előkészíteni a megfelelő ünnepélyes fogadtatást.*”¹⁷ (Megemlítendő, hogy a katonaládát Kállay Dalma aradi lakos küldte el Eger városának. A ládát a városi múzeumban helyezték el, ahonnan azonban az 1944. év végén az eltűnt.¹⁸)

Az újratemetésre másnap, május 30-án került sor. Tizenegy órakor az állomás előtti dísztéren felállt a 14. számú Dobó István honvéd gyalogezred díszszázada és a hivatalok, hatóságok, testületek, társadalmi egyesületek népes küldöttségei. Az *Eger-Gyöngyösi Újság* tudósítása szerint „*Braun Károly polgármester vezetése alatt szűkebbkörű bizottság nyitotta fel a leólmozott román vasúti kocsit, kiemelték belőle a katonaláda és a kettétörött sírkő mellett a kis koporsót, amelyben néhány marék aradi testvér-földdel elegyítve nyugszanak Lenkey János csontjai, közöttük a nemes szabású koponya, amelyet az elborult elméjű hős szétzúzott tébolyában az aradi várbörtön ablakának vasrácsán.*”¹⁹ Ezután a nemzetiszínű zászlóval letakart koporsó felett Braun Károly egy emlékbeszédet tartott, melyben röviden vázolta a tábornok életútját, és méltatta hősi cselekedeteit. A polgármester beszéde után megindult a gyászmenet. Elöl a díszszázad, utána a honvédszenekar, majd Novák Sándor apátplébános nagy papi segédlettel. Ezután következett a gyászkocsi, amely után a város és a vármegye előkelőségei és a család képviselőiben a tábornok unokaöccse, ifj. Lenkey Károly haladt. A menet a Deák Ferenc utcán és a Széchenyi utcán át a Kisasszony temetőbe tartott.

¹⁷ Eger-Gyöngyösi Újság, 1936. május 30. sz. 2. old.

¹⁸ Mentusz Károly: Egy idős ember vallomása az egri régiségekről. In: Heves megyei Népújság, 1970. április 4. sz. 12. old.

¹⁹ Eger-Gyöngyösi Újság, 1936. május 31. sz. 3. old.

Ebben a temetőben helyezték tehát – most már végleg – örök nyugalomra a sokat szenvedett hőst. A sírkő – melyet még 1868-ban csináltattak – felirata szerint itt nyugszik:

LENKEY N. JÁNOS
HONVÉD-TÁBORNOK

Született 1807. Szeptember 7-én
EGERBEN

MEGHALT
AZ ARADI VÁR BÖRTÖNÉBEN
1850. Február 7-én

BÉKE HAMVAIRA!

